

Összeollózza

Egyik este a város főterén jártam, mikor ismerős dallamokra lettem figyelmes. Elindultam a hang irányába, és látom ám, hogy cigányzenészek játszanak. Odamentem hozzájuk, dobtam nekik némi valutát, és ékes német nyelven megkérdeztem, hogy tudnának-e játszani valami magyart is. Hát erre elkezdtek vigyorogni, és mondták, hogy már hogy ne tudnának, amikor ők felvidékiek. Mondták, hogy ők nem úgy hívják, hogy Szlovákia, Felvidék az. Utána elkezdtek sajnálkozni, hogy nem beszélnek cigányul, és hogy a tót (ezt a szót használták) cigányok nyelve nem az igazi, mert sok benne a szlovák szó. Mikor elkezdtem nekik magyarázni a beás nyelvet, elég értetlenül néztek. Nem tudták hova tenni a dolgot, aztán kiegyeztünk abban, hogy mindegy is, a lényeg, hogy cigány vagyok.

Tübingenben, a templom előtti téren találkoznak tehát cigányok, akik Szlovákiában se nem szlovákok, se nem magyarok, meg Magyarországon sem magyarok, és nem tudnak egymással cigányul beszélni, mert az egyik csapat nem beszél cigányul, a másik valaki meg másfajta cigányul beszél, amit amazok nem beszélnek. Ezért magyarul beszélnek.

Aznap este cigányok is és magyarok is voltunk, és európaiabbak pedig nem nagyon lehettünk volna, mint hogy Tübingenben (ahol a 27 ezer egyetemistából kb. 3 ezer külföldi) a templom közelében zajlott mindez. Jelenleg az Erasmus-ösztöndíjprogram keretében egy szemesztert töltök ebben a kisvárosban. Itt mindenki számára „magyar” vagyok, nem kérdés, hogy velem főzetik kondérszámra a gulyáslevest, nekem magyaráznak a Pusztráról, és nekem kell elmondanom a mohácsi csata jelentőségét egy kora újkori egyetemes történelemtől szóló szemináriumon. A slusszpoén: a beszélgetés végén a zenészek elhúzták a *Gelem, gelemet*, ami elvileg a „másik” magyarországi cigány „csapat” himnusza, nem az „enyém”. De ez abszolút nem zavart vagy érdekelt. Meghatódtam tőle.

Egyszer, amikor még a Gandhibá jártam, és mi is (mint minden városi középiskola) részt vettünk a pécsi Kossuth téri március 15-i koszorúzáson, akkor a tér felé tartva egy ember ráncsolt a buszon, hogy azonnal vegyük le a kokárdáinkat, mert nincs jogunk viselni, az ország ugyanis a magyaroké. Tizenhárom évesen még csak megjedtem, nem nagyon tudtam, mit válaszoljak, nem is mondtam semmit. Senki nem mondott semmit, a kokárdák maradtak.

2007 novemberében megismertem egy fiút, szerelmesek lettünk. Ihaj-csuhaj. A bátyja a Hatvannégy Vármegye Mozgalom és a Jobbik alapító tagja volt anno, tehát volt nagy öröm, móka, kacagás, amikor elvitt engem haza bemutatni. Nem könnyen, de sikerült elérnem, hogy ne akarják kifizetni a zöldsegeket, amiket anyukám küldött (miután oda is költöztem ehhez a fiúhoz), hogy az apukája ne hozza be a kocsjából a műanyag palackot, hanem igyon a poharunkból, amikor meglátogatja a családomat, valamint hogy az ő családjával elköltött ebéd közben minél kevesebb kellemetlen helyzet adódjon. Egyet elmesélek, csak példaképpen.

A bátyja gyermekorvos, és egyszer vasárnap délben elkezdett arról mesélni, hogy, idézem: „Ezek a cigányok nem normálisak, ma is volt nálam egy hatéves kisfiú, a tejfogai tele aranytömésekkel... erre van pénzük...” Nem szóltam semmit, szürcsölgettem a levesemet... Gondoltam, ha van igazság, akkor lesz még lehetőségem „revánst venni”. Nem kellett sokáig várnom, hamarosan (a palacsintánál) szóba kerültek a gyakori orvosi műhibák, mire a báty hevesen tiltakozni kezdett, és azt mondta: „Persze sokkal könnyebben megjegyeznek egy halálos kimenetelű szülést, mint a több ezer normál lefolyásút.”

Na, ekkor jöttem én a villát kissé odacsapva a tényérhez, emelt, de még méltóságteljes hangon közbevetve, hogy: „Van erre egy nagyon jó analógiám. Sokkal könnyebb megjegyezni egy aranytömésekkel teli szájú kisfiút, mint azt a sok-sok másikat, akinek nem jut vasárnap palacsinta.” Csend lett, úgy emlékszem.

Ezzel a fiúval aztán elváltak útjaink, búcsúzóul azt mondta, keveredjek a „saját fajtámmal”, és hogy (ezt már nem nekem) sokkal jobb, hogy vége lett köztünk a dolognak, mert az ember színe a „fehér”.

Nem sokkal ezelőtt közreműködtem egy nemzetközi ifjúsági csereprogram szervezésében és lebonyolításában. A cél az volt, hogy magyarországi, németországi, albániai és macedóniai cigány fiatalok (elsősorban egyetemisták) találkozzanak, és tapasztalatokat cseréljenek, esetleg a jövőben közös projekteket valósítsanak meg. A részt vevő német és az albán ifjúsági szervezet vezetői nem cigányok. A harmadik napon ez elő is került mint „probléma”. A német és a macedón csapat néhány tagja a fülünk hallatára kérdőjelezte meg e két ember szakmai hozzáértését és jó szándékát. Egyrészt tiszteletet várnak el ezek a „fajcigányok”, másrészt ők maguk épp azt a bűnt követik el, amit a primitív kokárda-védőszent követett el annak idején velünk szemben.

Hogy miért érdemes a gyermekorvos bátyokkal mégis szelídnek maradni? Azért, mert ilyen leveleket is kaphatunk tőlük:

„Sokfrontos harcot vív az ember, mikor többre vágynak, mint az a családi predesztinációból következne.

Hülyeség ez az egész genetikai meghatározottság, minden egyes generációnak kötelessége a megelőzőt túlszárnyalni, de legalábbis szinten tartani.

A lépték viszont egyáltalán nem mindegy, matematikai fogalmakat használva, ha egy transzgenerációs görbe nem folytonos – még ha élesen is emelkedik, de a korábbiaknak mégis szerves folytatása –, hanem szakad!, akkor az egyénre nézve komoly önazonosságbeli meghasonlást okozhat.

Nem könnyű legyőzni a kishitűséget, mely velünk öröklődik és elfogadni önmagunk tehetségét, kivételezettségét. Sokszor úgy érezzük, hogy az egyikhez tartozás a másik elárulása, miközben magunkat áruljuk el, ha csak az egyiket választjuk.

A gyökerekhez mindenáron ragaszkodás elfojtott tehetséget, lenyesegetett ambíciókat jelent, a máshova tartozás büntudatot és gögösséget is gerjeszthet. Az ember átalakul, vagy olyan marad, mint az ősei. Egyik sem hordoz belső lelki fejlődést magában. Az egyensúlyt nagyon kevesen találják meg, vagy adatik meg nekik, de ha sikerül, nagyobb dolgot vittek véghez, mint a holdra szállás. Kívánom, hogy neked sikerüljön, a lehetőség szerintem benned lakozik.”

Először magadban kell létrehoznod a változást, amit a világtól követelsz. Ez a Gandhi- mondat mindenre, mindenkire, minden időben vonatkozik.

Orsós Julianna